

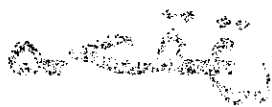
بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

محقق نائینی

مجدد، مربی و مؤسس

موضوع:
زندگی‌نامه: ۵۵ (تاریخ: ۳۳۲)

گروه مخاطب:
- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۰۹۷

مسلسل انتشار (چاپ اول و از چاپ): ۵۶۹۲

www.ketab.ir

علمی اردبیلی، علی، ۱۳۲۱ - ۱۳۹۱.

محقق نائینی: مجدد، مربی و مؤسس / علی علمی اردبیلی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۵.

[۴۶۴] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۰۹۷) (تاریخ: ۳۳۲. زندگی‌نامه: ۵۵)

ISBN 978-964-09-1447-2

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیا.

Ali Elmi Ardebili. Muhaqiq Naeini Renewer, educator and founder

ص. ع. به انگلیسی:

کتاب‌نامه به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. نائینی، محمدحسین، ۱۳۲۹ - ۱۳۱۵ - سرگذشتنامه. ۲. مجتهدان و علما - ایران - سرگذشتنامه. الف. دفتر تبلیغات

اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان.

۲۹۷ / ۹۹۸

BP ۵۵ / ۳ / ۵۲

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۰۴۳۱۸

۱۳۹۲

محقق نائینی

مجدد، مربی و مؤسس

آیه الله علی علمی اردبیلی

www.ketab.ir

بوستان کتاب
۱۳۹۲

بوستان کتب

محقق نائینی مجدد، مربی و مؤسس

• نویسنده: آیه الله علی علمي اردبیلی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۲ • شماره پان: ۰۰۰ / • بها: ۱۹۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاییه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۳۷۲۱۵۵-۷، بر: ۳۷۲۱۵۵، تلفن بخش: ۳۷۲۴۲۶

♦ فروش عمده و مرکز اطلاع رسانی: قم، چهارراه شهدا، جنب ورودی دفتر تبلیغات اسلامی، تلفن: ۳۷۲۳۱۷۹ - ۳۷۲۳۱۷۸

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۹۵۶۹۲۲

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲

♦ بخش پکت: بخش کتب اسلامی و انسانی، تهران، خ انقلاب، بین ابوریحان و فلسطین، بن بست سروش، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۹۷۳۲۰۳

ایمیل: info@bustaneketab.com • وبسایت: <http://www.bustaneketab.com> • پست الکترونیک: E-mail:info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • سرویراستار: ابوالفضل طریقه دار • ویراستار: محمد حاجی رحیمی • چکیده عربی: خلیل المصامی • چکیده انگلیسی: یحیی ناوری • فیها: مصطفی محفوظی • مسئول واحد حروف نگاری: احمد مؤتمنی • حروف نگار: معصومه حسینی مجرد • اصلاحات حروف نگاری: الهام قره گزالی • حسین محمدی و احمد مؤتمنی • صفحه آرای: فاطمه حیدری نژاد، احمد مؤتمنی و حسین محمدی • کارشناس و کنترل نمونه خوانی: محمد جواد مصطفوی • نمونه خوانی: محمد وکیل، رضا مهتاب، سید جواد حسینی، مهدی پیشگوی و علی میری • بازخوانی نهایی متن: ابوالفضل سلیمانی • کنترل فنی صفحه آرای: شهیدرضا مؤتمنی خنش • کارشناس طراحی و گرافیک و طراحی جلد: مسعود نجابتی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی • اداره آماده سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.

رئیس مؤسسه
اسماعیل اسماعیلی

فهرست مطالب

۲۱	سخن آغازین
۲۲	تولد
۲۳	هجرت به نجف اشرف
۲۴	هجرت به مشهد
۲۵	تدریس
۲۵	آثار و تألیفات
۲۶	فقه
۲۶	اصول فقه
۲۷	کلام و عقاید
۲۷	فلسفه
۲۸	منطق
۲۸	اخلاق
۲۸	تاریخ
۲۸	متفرقه

بخش اول: زندگی شخصی، علمی و سیاسی

۳۳	زندگی شخصی، علمی و سیاسی
۳۳	شهر باستانی و دانش پرور

۳۵	تولد.....
۳۷	محقق نائینی از نگاه بزرگان.....
۴۰	مرد علم، اخلاق و عرفان.....
۴۲	دعا، نیایش و تهجد.....
۴۴	عنایت و دقت در امور شاگردان.....
۴۸	محقق نائینی و سیاست.....
۵۰	نائینی و سید جمال اسدآبادی.....
۵۲	تبعید به ایران.....
۵۳	مجلس درس.....
۵۵	شیوه تدریس.....
۵۵	آثار علمی.....
۶۳	تقریرهای محقق نائینی.....
۶۸	استادان محقق نائینی.....
۶۸	۱. شیخ الإسلام نائینی.....
۶۸	۲. آقا نجفی اصفهانی.....
۷۰	۳. میرزای شیرازی.....
۷۲	۴. آخوند خراسانی.....
۷۵	۵. محقق فشارکی.....
۷۷	۶. میرزای رشتی.....
۷۷	۷. سید اسماعیل صدر.....
۷۸	۸. جهانگیر خان قشقانی.....
۸۱	رحلت محقق نائینی.....

بخش دوم: شاگردان محقق نائینی

۸۵	شاگردان محقق نائینی.....
----	--------------------------

۱. میرزا آقا شیرازی (از علما و فضلاء تهران)..... ۸۶
۲. میرزا ابراهیم مجتهد نجفی (از علما و فقهای قرن چهاردهم)..... ۸۶
۳. سید ابراهیم، معروف به میرزا آقابن سید حسن بن ابراهیم بن حسین اصطهباناتی (فقیه نامی، مرجع تقلید و از علمای بزرگ نجف)..... ۸۶
۴. شیخ ابراهیم کرباسی (کلباسی) بن علی بن محمد حسین بن محمد مهدی اصفهانی نجفی (از علما و مدرسان نجف اشرف)..... ۸۷
۵. سید ابوتراب بن حسین بن ابوتراب قزوینی معروف به «ابوترابی» (فقیه معاصر)..... ۸۸
۶. سید ابوالحسن طالقانی (فقیه مجاهد)..... ۸۹
۷. میرزا ابوالحسن بن مهدی قلی خان شیرازی (فقیه، مجاهد، متقی و مدرس حوزه)..... ۹۰
۸. شیخ ابوالله بن نصرالله مجتهد زنجان (فقیه، مفسر، دانشمند و نویسنده)..... ۹۱
۹. سید ابوالعلی بن محمد، فرد چهل ساله زاده اصفهانی (از علما، فقها و دانشمندان معاصر)..... ۹۲
۱۰. شیخ ابوالفضل بن آخوند ملا محمد علی راعظ آبی نسیم آوردی اصفهانی (عالم فاضل و مجتهد متقی)..... ۹۳
۱۱. سید ابوالفضل بن محمد موسوی زنجان (فقیه عالم و نویسنده)..... ۹۳
۱۲. سید ابوالقاسم بن صادق روحانی قمی (عالم، فقیه و از مراجع)..... ۹۴
۱۳. شیخ ابوالقاسم بن عباس مدرس اصفهانی دولت آبادی (فقیه، مجتهد و دانشمند معاصر)..... ۹۴
۱۴. سید ابوالقاسم بن عبدالله موسوی رنوف ملایری (از اعلام و فضلاء معابد مقدس)..... ۹۵
۱۵. سید ابوالقاسم بن میرزا علی اکبر بن میر هاشم بن علی اصغر خونی موسوی غروی (زعیم امامیه و استاد حوزه علمیه نجف اشرف)..... ۹۵
۱۶. شیخ ابوالقاسم بن محمد حسین حجتی رشتی (از فضلاء معاصر ساکن قم)..... ۱۰۲
۱۷. سید احمد مدرس مامقانی (از فضلاء و علمای معاصر تهران)..... ۱۰۲
۱۸. میرزا احمد بن میرزا بابا مرتضوی بجنوردی (از علمای بزرگ معاصر بجنورد)..... ۱۰۲
۱۹. شیخ احمد بن ملا حسین علوی اردکانی (از اعلام و فضلاء برجسته یزد)..... ۱۰۳
۲۰. سید احمد بن رضا بن احمد بن رضا خوانساری (فقیه، اصولی، پژوهشگر و نویسنده)..... ۱۰۴
۲۱. سید احمد بن الرضی بن احمد بن نصرالله بن حسین مستنبط موسوی ساوجی (عالم، فاضل، متقی، فقیه و نویسنده)..... ۱۰۵

۲۲. سید احمد بن صادق حسینی روحانی (از فضلا و برجستگان حوزه علمیه قم) ۱۰۶
۲۳. سید احمد بن سیدعلی اصغر بن محمد تقی بن محمد حسین حسینی مرغشی شهرستانی حایری (از اعلام علمای تهران) ۱۰۶
۲۴. میرزا احمد بن محمد حسن بن جعفر بن محمد آشتیانی طهرانی (حکیم، فقیه و اصولی) ۱۰۷
۲۵. میرزا احمد بن آخوند ملا محمد کاظم بن ملاحسین کفائی خراسانی (فقیه، مجاهد و از شخصیت‌های مشهور حوزوی و اجتماعی) ۱۰۸
۲۶. شیخ احمد بن محمود اهری تبریزی (از فقهای معروف معاصر) ۱۰۹
۲۷. سید احمد بن سید نعمت‌الله جزایری (فقیه و عالم معاصر) ۱۰۹
۲۸. سید اسدالله بن عبدالحسین بن محمد علی بن میر علی موسوی نبوی دزفولی (فقیه و عالم متبحر قرن چهاردهم) ۱۰۹
۲۹. میرزا اسدالله بن شیخ محمد حجت همدانی (از فضلاء معاصر استان همدان) ۱۱۰
۳۰. سید اسدالله بن محمد علی فیض رفیعی (از فضلا و علمای قرن چهاردهم) ۱۱۱
۳۱. میرزا باقر بن احمد بن محمد حسن آشتیانی (از علمای نام‌دار تهران) ۱۱۱
۳۲. سید باقر بن علی احسانی شخص (فقیه، مدرّس و مجتهد حوزه نجف) ۱۱۱
۳۳. میرزا باقر بن محمد مهدی زنجان‌ی (از علما و فقها و مدرّسان عالی حوزه علمیه نجف) ۱۱۲
۳۴. شیخ بدرالدین بن حاج امین الصایغ (عالم، فاضل و فقیه معاصر) ۱۱۳
۳۵. شیخ بهاءالدین بن جعفر مجتهد شیرازی محلاتی (از فقهای بزرگ معاصر ساکن شیراز) ۱۱۳
۳۶. سید تقی بن یوسف بن هاشم بن علی رودباری رشتی ۱۱۴
۳۷. سید جعفر شاه‌رودی (از علمای بنام معاصر ساکن تهران) ۱۱۴
۳۸. شیخ جعفر بن باقر بن خواد بن محمد حسن آل محبوبه (از علما و مؤرخان و نویسندگان نجف) ۱۱۵
۳۹. میرزا جعفر بن ملا رجب لنکرانی (از علمای تهران) ۱۱۶
۴۰. سید جعفر بن محمد رضا جزایری تستری نجفی (از علما و مشاهیر نجف اشرف) ۱۱۶
۴۱. سید جمال الدین مدنی کرمانی (فقیه، مجتهد، مدرّس و مؤلف) ۱۱۷
۴۲. سید جمال الدین بن ابی القاسم بن محمد رضا طباطبائی تبریزی نجفی (فقیه و از علمای نجف) ۱۱۸
۴۳. سید جمال الدین بن حسین بن محمد علی موسوی گلپایگانی (فقیه کبیر و مرجع تقلید شیعیان) ۱۱۸

۴۴. شیخ جمال الدین بن محمد حسن بن محمد جعفر نائینی نجفی (از اعلام)..... ۱۲۰
۴۵. میرزا جواد تهرانی (فقیه و نویسنده بزرگ معاصر)..... ۱۲۱
۴۶. سید جواد بن حسین مجتهد خامنه‌ای تبریزی (از فقها و مراجع معاصر)..... ۱۲۲
۴۷. سید جواد (یا محمد جواد) بن محمد تقی بن ابوالقاسم طباطبائی عینکی تبریزی (از فقهای بزرگ و مراجع امامیه)..... ۱۲۴
۴۸. سید حبیب‌الله بن کریم رستم کلانی برهانی (از علما و فقهای معاصر خطه شمال)..... ۱۲۵
۴۹. شیخ حبیب‌الله بن محمد بن الحسن بن ابراهیم مهاجر (فقیه مجاهد و پژوهش‌گر)..... ۱۲۶
۵۰. سید حسن سیادت سبزواری (از علمای مشهور سبزواری)..... ۱۲۶
۵۱. سید حسن نبوی خراسانی کاشمر (عالم فاضل و مربی افاضل)..... ۱۲۶
۵۲. میرزا حسن یزدی نجف (از فقها و مراجع نجف اشرف)..... ۱۲۷
۵۳. میرزا حسن بن سید آقا حسین علی اصغر بن فتح علی بن اسماعیل موسوی بجنوردی (از علما و مراجع تقلید بزرگ نجف)..... ۱۲۸
۵۴. شیخ حسن بن حاج آخوند کرمانشاهی (از علمای خطه کرمانشاهان)..... ۱۳۰
۵۵. سید حسن بن سید حسین بحر العلوم (حاج آقامیر) بن سید علی باقر رشتی (فقیه، مدرس و دانشمند)..... ۱۳۱
۵۶. سید حسن بن حسین بن محمود قمی طباطبائی (مرجع تقلید معاصر)..... ۱۳۱
۵۷. شیخ حسن بن رحیم مصطفوی تبریزی (عالم، فقیه و نویسنده)..... ۱۳۲
۵۸. سید حسن بن علی همایون شهری فروشانی معروف به امام سدهی (از علمای نامی اصفهان)..... ۱۳۳
۵۹. سید حسن بن علی بن قاسم میرجهانی اصفهانی (از علمای بزرگ اخلاق)..... ۱۳۳
۶۰. شیخ حسن بن محسن بن احمد دجیلی نجفی (فقیه، اصولی و نویسنده)..... ۱۳۳
۶۱. سید میرزا حسن بن محمد حسینی لواسانی (از علمای نامی تهران)..... ۱۳۴
۶۲. شیخ حسن بن محمد صادق تاجر اصفهانی (از اعلام نامی استان کرمانشاه)..... ۱۳۵
۶۳. شیخ حسن فرید بن ملا محمد مهدی گلپایگانی (از فضلاء معاصر تهران)..... ۱۳۶
۶۴. حاج آقا سید حسین موسوی شاهرودی (از اعلام و فقهای حوزه علمیه مشهد)..... ۱۳۶
۶۵. سید حسین بن اسماعیل حسینی شاهرودی (از فضلاء و مدرسان نجف اشرف)..... ۱۳۷
۶۶. سید حسین بن جعفر خادم الشریعه (خادمی) موسوی اصفهانی (فقیه و ارسته و مرجع تقلید)..... ۱۳۷

۶۷. شیخ حسین بن علی همدانی نجفی (از علمای معاصر نجف اشرف) ۱۳۹
۶۸. شیخ حسین بن علی بن حسین بن حمود حلی (حلاوی) (فقیه، اصولی، استاد فضلا و علمای حوزه نجف) ۱۳۹
۶۹. حاج شیخ حسین بن آخوند ملا محمد کاظم خراسانی کفائی (عالم، فقیه و مجاهد) ۱۴۳
۷۰. سید حسین بن میرزا محمد مهدی بن علی مجتهد خوانساری علوی (فقیه و عالم نامی معاصر) ۱۴۴
۷۱. شیخ حسین بن شیخ مشکور حولاوی نجفی (از فقها و مراجع تقلید نجف) ۱۴۴
۷۲. میرزا حسین بن میرزا موسی بن محمد علی حسینی فقیه سبزواری (فقیه نامی و مرجع تقلید امامیه) ۱۴۵
۷۳. شیخ حسین علی راشد فرزند حاج شیخ عباس تربتی (فقیه، فاضل و نویسنده معاصر) ۱۴۷
۷۴. میرزا خلیل بن میرزا صادق بن باقر بن خلیل خلیلی تهرانی (فقیه، اصولی و طبیب) ۱۴۹
۷۵. شیخ ذبیح الله بن ابی حسیب الله قرچانی (فقیه و مدرّس حوزه مشهد) ۱۵۰
۷۶. شیخ ذبیح الله بن محمد علی بن علی اکبر بن اسماعیل بن اتابک محلاتی عسکری تهرانی (عالم، محدث و مؤلف نامی معاصر) ۱۵۱
۷۷. میرزا رحیم بن حسن سامت قزوینی (از فقها و علمای امامیه) ۱۵۲
۷۸. سید رضا بهاء الدینی ۱۵۳
۷۹. شیخ رفیع بن حاج میرزا رفیع بن حاج ملا رفیع گیلانی (از علمای بانی تهران) ۱۵۴
۸۰. سید زین العابدین بن سید محمد خلخالی (سید آقا) (از علمای نجف اشرف) ۱۵۴
۸۱. سید بن حسن بن مهدی حسین نجفی (عالم و محقق پاکستانی) ۱۵۴
۸۲. سید شفیع بن سید فاضل اردبیلی خلخالی نجفی (فقیه و عالم متقی نجف اشرف) ۱۵۵
۸۳. سید شهاب الدین بن محمود بن علی سیدالاطباء نجفی مرعشی تبریزی (عالم بزرگ و مرجع امامیه) ۱۵۶
۸۴. شیخ صادق بن شیخ شریف بن صادق تنکابنی (از علما و فقهای شمال کشور) ۱۵۹
۸۵. شیخ صدرا بن مولی میرزا آقا بادکوبی قفقازی (فقیه، حکیم و متکلم) ۱۵۹
۸۶. سید صدرالدین بن ابی طالب بن محمد هاشم حسینی شیرازی (از علمای بزرگ شیراز) ۱۶۱
۸۷. ابوالرضا سید صدرالدین بن اسماعیل بن صدرالدین بن صالح بن شرف الدین بن ابراهیم صدر عاملی (عالم بزرگ، فقیه نامدار و مرجع تقلید امامیه) ۱۶۱

۸۸. شیخ صفر علی بن محمد تقی عراقی فیجانی سدهی (عالم عامل و فقیه) ۱۶۳
۸۹. سید ضمیر الحسن بن سید ابوالحسن نجفی پاکستانی (فقیه و محقق امامی پاکستانی) ۱۶۳
۹۰. شیخ ضیاء الدین بن شیخ محمد تقی آملی (از علما و فقهای تهران) ۱۶۴
۹۱. شیخ عباس طهرانی متخلص به منزوی (فقیه و اخلاقی و از علمای تهران) ۱۶۶
۹۲. سید عبدالاعلی بن علی رضا بن عبدالعلی موسوی سبزواری (فقیه کبیر و مرجع تقلید) ۱۶۸
۹۳. سید عبدالجلیل بن عبدالحی بن ابی القاسم بن سامع بن حسن بن سامع بن غیاث طباطبائی یزدی (عالم، متقی و دانشمند) ۱۷۰
۹۴. سید عبدالحسین طیب (عالم فقیه و مدرّس) ۱۷۱
۹۵. شیخ عبدالحسین بن احمد بن علی امین الشرع بن الله یار بن محمد تبریزی امیتی نجفی (فقیه و عالم مجاهد امامی) ۱۷۲
۹۶. شیخ عبدالحسین بن عبدالقاسم گیلانی (فقیه) ۱۷۵
۹۷. سید عبدالحسین بن محمود تبریزی (عالم برجسته) ۱۷۵
۹۸. میرزا عبدالحکیم سبزواری (از فضلا و علمای سبزواری) ۱۷۶
۹۹. سید عبدالرئوف بن نجیب الدین بن محی بن نصرالله بن محمد حسینی عاملی آل فضل الله (عالم و فقیه لبنانی) ۱۷۶
۱۰۰. سید عبدالرحیم بن سید ابوتراب بن میر نقد علی بن علی رضا اردبیلی حاجانی (فقیه عالم) ۱۷۷
۱۰۱. میرزا عبدالرحیم بن میرزا حسن قزوینی (از علمای قزوین) ۱۷۷
۱۰۲. سید عبدالرزاق بن سید محمد بن عباس بن حسن مقرّم موسوی (عالم و محقق نجفی) ۱۷۷
۱۰۳. سید عبدالرسول بن مشکور طالقانی (فقیه و عالم نجفی) ۱۷۸
۱۰۴. شیخ عبدالکاظم بن محمود بن سعید بن محمد بن اسماعیل العبدان (عالم فاضل و ادیب نجفی) ۱۷۹
۱۰۵. الشیخ عبدالکریم بن محمود بن محمد مغنیه (از فقها و محققان جبل عامل لبنان) ۱۷۹
۱۰۶. شیخ عبدالله دماوندی نجفی (از علما و فقهای نجف) ۱۸۰
۱۰۷. شیخ عبدالله بن محمد بن سعد مظفر نجفی (معروف به اباذر) (از فقها و علمای نجف) ۱۸۰
۱۰۸. سید عبدالله بن سید محمد طاهر بن محمد علی طاهری شیرازی (مرجع تقلید شیعیان و فقیه عالی قدر) ۱۸۱

۱۰۹. میرزا عبدالله بن میرزا مسیح چهل ستونی اصفهانی تهرانی (از فقها، شخصیت های اسلامی و علمای تهران) ۱۸۲
۱۱۰. شیخ عبدالنبی بن محمد علی بن میرزا آقا عراقی (عالم و فقیه وارسته) ۱۸۳
۱۱۱. شیخ عبدالنبی بن شیخ نورالله کجوری (فقیه و از علمای وارسته مشهد مقدس) ۱۸۴
۱۱۲. سید عبدالهادی بن میرزا اسماعیل بن رضی الدین بن میرزا اسماعیل حسینی شیرازی (فقیه کبیر و مرجع تقلید شیعیان) ۱۸۵
۱۱۳. شیخ علی توحیدی بسطامی شاهرودی (از فضلا و علمای مبارز شاهرود) ۱۸۸
۱۱۴. سید علی بن سید ابوالحسن موسوی اصفهانی (معروف به آیه الله زاده اصفهانی) (از علما و فقهای پارسا) ۱۸۹
۱۱۵. شیخ علی بن احمد خاکی شمر نجفی (عالم و فقیه) ۱۹۰
۱۱۶. شیخ علی بن ملا احمد نجفی شیرازی مقدس (فقیه و عالم) ۱۹۱
۱۱۷. شیخ علی بن شیخ احمد بن حسن بن احمد جواهری نجفی (عالم و فقیه اصولی) ۱۹۱
۱۱۸. شیخ علی بن جعفر بن محمد حسن آل شریعی، حقوق دان و از علمای نجف) ۱۹۲
۱۱۹. سید علی بن حسن بن اسماعیل بهشتی نجفی (فقیه و عالم) ۱۹۳
۱۲۰. شیخ علی بن حسن بن محمد علی قطیفی آل جشی (عالم و فقیه) ۱۹۳
۱۲۱. سید علی بن سید حسین سرابی (از فقهای نجف) ۱۹۴
۱۲۲. شیخ علی بن زین العابدین مشکاة ۱۹۴
۱۲۳. میرزا علی بن میرزا محسن بن محمد حسن بن ملا علی علیاری (از علمای بنام تبریز) ۱۹۵
۱۲۴. سید علی بن محمد بن زین العابدین موسوی خلخالی نجفی (از علمای نجف) ۱۹۵
۱۲۵. شیخ علی بن محمد بن محمود سماکه (از فقهای نجف) ۱۹۶
۱۲۶. سید علی بن محمد تقی بن ابی القاسم طباطبائی عینکی تبریزی (از علمای شهر نجف) ۱۹۶
۱۲۷. شیخ علی بن محمد جواد بن مشکور بن محمد بن صقر مشکور نجفی (از فقهای نجف) ۱۹۷
۱۲۸. شیخ علی بن محمد حسین مدرّس خراسانی (از فضلا و مدرّسان حوزه علمیّه نجف و قم) ۱۹۷
۱۲۹. سید علی بن محمد حسین نجفی علم الهدی (از علمای مشهد) ۱۹۸
۱۳۰. میرزا علی نائینی بن محقق میرزا محمد حسین بن عبدالرحیم (از فقهای نجف) ۱۹۹

۱۳۱. سید علی بن سید محمد رضا یثربی کاشانی (از فقهای نامی کاشان و مرجع تقلید) ۱۹۹
۱۳۲. سید علی - علم الهدی - فال اسیری بن مصطفی بن علی اکبر شیرازی (از فقهای شیراز) ۲۰۰
۱۳۳. شیخ علی بن الشیخ یوسف بن ملا محمد تسوجی تبریزی (معروف به «ایسی محصل») (از فقهای نجف) ۲۰۱
۱۳۴. شیخ علی اصغر ابرسجی شاهرودی (از علما و فقهای شاهرود) ۲۰۱
۱۳۵. سید علی اصغر بن سید مجتبی بن صادق حسینی صادقی خونی (از علمای تهران) ۲۰۲
۱۳۶. سید علی اکبر بن سید هاشم بن علی اکبر موسوی خوئی (فقیه برجسته) ۲۰۲
۱۳۷. سید علی رضا مدرّس یزدی (از علمای یزد) ۲۰۴
۱۳۸. سید علی رضا بن علی بن محمد رضا حائری یزدی (از فقها و علمای یزد) ۲۰۴
۱۳۹. شیخ علی محمد بن ابراهیم بر و جردی (فقیه و مرجع دینی امامیه) ۲۰۵
۱۴۰. سید علی مدد بن حسین بن علی مدد موسوی قاننی (از فقها و مراجع تقلید) ۲۰۶
۱۴۱. سید علی تقی فیض الاسلام استهبانی (از علما و نویسندگان تهران) ۲۰۷
۱۴۲. شیخ غلام حسین اردبیلی - مجتهد غروی - (از فقهای نامی اردبیل) ۲۰۷
۱۴۳. شیخ غلام حسین جعفری همدانی (از علمای تهران) ۲۰۸
۱۴۴. شیخ فاضل بن حسین بن حسن لنکرانی (از علما و مراجع تقلید) ۲۰۸
۱۴۵. حاج شیخ میرزا فتاح شهیدی بن میرزا محمد علی بن نورالله تبریزی (از مراجع تقلید و فقهای بزرگ) ۲۱۰
۱۴۶. سید فخرالدین بن محمد علی فیض دزفولی (از علمای تهران) ۲۱۲
۱۴۷. سید فدا حسین ابوالهدی (فقیه و عالم پاکستانی) ۲۱۳
۱۴۸. سید قاسم بن سید محمد بشیر کاظمی (از علما و فقهای شهید عراقی) ۲۱۴
۱۴۹. میرزا کاظم آقابن میرزا احمد بن محمد مجتهد تبریزی قراچه داغی (فقیه تبریزی) ۲۱۴
۱۵۰. شیخ کاظم بن شیخ علی اشرف (عالم و فقیه) ۲۱۵
۱۵۱. شیخ مجتبی بن حسن بن شکور بن حاتم بن احمد لنکرانی حاتمی (عالم و فقیه) ۲۱۵
۱۵۲. حاج شیخ مجتبی بن احمد بن حسن طیب حشمتی قزوینی (فقیه و مدرّس) ۲۱۶
۱۵۳. میرزا محسن اردبیلی (از علما و مراجع اردبیل) ۲۱۸
۱۵۴. حاج سید محسن نبوی اشرفی (از علما و فقهای بهشهر) ۲۱۸

۱۵۵. سید محسن بن حسین بن مهدی قزوینی حلی (از علما و فقهای عراق)..... ۲۱۹
۱۵۶. محسن بن شیخ شریف جواهری نجفی (از علما و مراجع نجف)..... ۲۲۰
۱۵۷. شیخ محسن بن عبدالکریم بن موسی بن محمد امین آل شراره (فقیه، مجدد نهضت علمی و مرجع لبنانی)..... ۲۲۱
۱۵۸. سید محسن بن سید علی بن قاسم جلالی (عالم و فقیه)..... ۲۲۲
۱۵۹. سید محسن طباطبائی حکیم بن سید مهدی بن صالح (فقیه اکبر، سیاسی آگاه و مرجع تقلید شیعیان جهان)..... ۲۲۳
۱۶۰. سید محمد رئیس کابلی (از فقهای افغانی)..... ۲۲۴
۱۶۱. سید محمد طباطبائی (از فقهای اصولی امامیه)..... ۲۲۴
۱۶۲. سید محمد نجفی اصفهانی در سینی (از فقهای بزرگ استان کرمانشاه)..... ۲۲۴
۱۶۳. سید محمد بن اسحاق بن سید براد عابدینی قاضی دستور (عالم و فقیه)..... ۲۲۵
۱۶۴. سید محمد بن جلال الدین حسینی همدانی (از فقهای نامدار)..... ۲۲۶
۱۶۵. سید محمد بن سید جواد بن علی بن محمد علی حسینی مرعشی میبدی یزدی (از علمای امامیه)..... ۲۲۷
۱۶۶. شیخ محمد بن حبیب الله سبزواری نجفی (از علما و فقهای نجفی)..... ۲۲۷
۱۶۷. شیخ محمد بن حسن سنگلجی تهران (از علمای تهران)..... ۲۲۷
۱۶۸. شیخ محمد بن حسین نجفی «بندی» مازندرانی (از علمای شمال کشور)..... ۲۲۸
۱۶۹. شیخ محمد بن حسین بن مهدی مهدوی سعیدی لاهیجی (از علمای نجف اشرف)..... ۲۲۸
۱۷۰. سید محمد بن صادق بن محمد بن راضی حسینی بغدادی (از فقها و مراجع تقلید نجف)..... ۲۳۰
۱۷۱. حاج شیخ میرزا محمد بن عباس بن محمد اردبیلی (از علمای برجسته اردبیل و از فقهای امامیه)..... ۲۳۱
۱۷۲. سید محمد بن علی بن علی نقی بن محمد حسینی کوه کمری حجت تبریزی (فقیه کبیر و مرجع تقلید شیعیان)..... ۲۳۲
۱۷۳. سید محمد حسینی همدانی بن علی عرب بن کاظم..... ۲۳۵
۱۷۴. شیخ محمد بن محمد حسین فقیه اشکوری (عالم و فقیه)..... ۲۳۶
۱۷۵. شیخ محمد بن محمد حسین غروی بروجرودی (از علما و فضلاء بروجرود)..... ۲۳۷
۱۷۶. شیخ محمد بن محمد حسین مجتهد نظنری کاشانی غروی (عالم مجاهد تهرانی)..... ۲۳۷

۱۷۷. شیخ محمد بن محمد کاظم شیرازی (از علمای شیراز) ۲۳۸
۱۷۸. شیخ محمد بن محمد مهدی بن محمد علی بن مهدی بن محمد کاشی کوهستانی بهشهری (فقیه پارسا و عالی قدر) ۲۳۸
۱۷۹. سید محمد بن محمود عصّار تهرانی لواسانی (فقیه و متکلم) ۲۴۰
۱۸۰. سید محمد بن مرتضی رضوی کشمیری نجفی معروف به پرهیزگار (عالم و فقیه) ۲۴۱
۱۸۱. سید محمد بن میرزا هدایت الله موسوی حائری گلپایگانی (از علمای نابی تهران) ۲۴۲
۱۸۲. سید محمد بن میرزا یوسف علوی تبریزی (از علمای مشهد مقدس) ۲۴۲
۱۸۳. سید محمد امین بن علی صافی نجفی (از علمای نجف) ۲۴۳
۱۸۴. شیخ محمد امین بن محمد افشاری نجفی (عالم و فقیه) ۲۴۳
۱۸۵. شیخ محمد سین بن محمد نس افغانی (عالم، مبارز و فقیه افغانی) ۲۴۴
۱۸۶. سید محمد باقر بن اسماعیل بن ابی طالب بن محمد (فقیه شیرازی) ۲۴۴
۱۸۷. سید محمد باقر بن عبدالباقی بن محمد باقر ملایاشی لاری آیه اللهی، معروف به عالم (عالم و فقیه) ۲۴۴
۱۸۸. حاج شیخ محمد باقر عرفانی بیهودی بن عبد الجید هادوی (از فقهای بیرجندی) ۲۴۵
۱۸۹. شیخ محمد باقر بن حاج محمد تقی تبریزی خراسانی ۲۴۶
۱۹۰. سید محمد باقر بن هاشم شهیدی گلپایگانی (از علمای نابی تهران) ۲۴۸
۱۹۱. سید محمد تقی بن ابراهیم بن علی اصغر حسینی تهران (از علمای نابی شیراز) ۲۴۸
۱۹۲. سید محمد تقی بن اسد الله بن محمد بن حسین موسوی خوانساری (فقیه کبیر و مرجع تقلید شیعیان) ۲۴۸
۱۹۳. سید محمد تقی بن حسین بن ابراهیم بحر العلوم نجفی (فقیه و مرجع نجفی) ۲۵۰
۱۹۴. شیخ محمد تقی بن عبدالکریم بروجرودی نجفی (عالم و فقیه) ۲۵۱
۱۹۵. شیخ محمد تقی بن محمد بن علی آملی طهرانی (فقیه بزرگ و مرجع تقلید امامیه) ۲۵۲
۱۹۶. حاج شیخ محمد تقی بن میرزا محمود بهجت فومنی (فقیه بزرگ و مرجع تقلید شیعیان) ۲۵۳
۱۹۷. سید محمد تقی بن یوسف گیلانی (از علما و فقهای شمال کشور) ۲۵۵
۱۹۸. سید محمد جعفر بن طاهر شیرازی ۲۵۵
۱۹۹. سید محمد جعفر بن محمد علی مروج جزایری تستری (شوشتری) (فقیه و مرجع تقلید امامیه) ۲۵۶
۲۰۰. سید محمد حسن افغانی قمی نجفی (از علمای افغان) ۲۵۸

۲۰۱. شیخ محمد حسن هر سینی کرمانشاهی ۲۵۸
۲۰۲. شیخ محمد حسن بن حسن، معروف به «شریعت سنگلجی» (دانشمند و نویسنده) ۲۵۹
۲۰۳. سید محمد حسن بن علی بن هادی فضل الله عاملی حسنی (از فقهای لبنان) ۲۵۹
۲۰۴. سید محمد حسن بن محمد بن محمد حسین بن علی اصغر الهی طباطبائی تبریزی (فقیه و عارف) ۲۶۰
۲۰۵. شیخ محمد حسن بن محمد اکبر مولوی قندهاری (عارف و عالم) ۲۶۲
۲۰۶. شیخ محمد حسن بن محمد تقی هروی خراسانی (از علمای خراسان) ۲۶۴
۲۰۷. شیخ محمد حسن بن محمد حسین فقیه لاری (از فقهای نامی) ۲۶۸
۲۰۸. شیخ محمد حسین بختیاری کوهسرخ (عالم و دانشمند) ۲۶۹
۲۰۹. سید محمد حسین رئیس قمی افغانی ۲۶۹
۲۱۰. شیخ محمد حسن شریعت (عالم و فقیه) ۲۶۹
۲۱۱. شیخ محمد حسین لاری ۲۷۰
۲۱۲. شیخ محمد حسین بن حسن خراسانی (از علمای نجف) ۲۷۰
۲۱۳. شیخ محمد حسین بن سلیمان مهرجانی (عالم و فقیه) ۲۷۰
۲۱۴. سید محمد حسین بن علی بروجنی اصفهانی ۲۷۱
۲۱۵. شیخ محمد حسین بن شیخ محمد بن احمد سمیسم نجفی (از علمای نجف) ۲۷۱
۲۱۶. شیخ محمد حسین بن محمد بن عبدالله مظفر (فقیه و مرجع دینی نجف) ۲۷۲
۲۱۷. سید محمد حسین بن محمد بن محمد حسین بن علی اصغر علامه تبریزی قاضی (فقیه، عارف، فیلسوف و متفکر بزرگ) ۲۷۳
۲۱۸. سید محمد حسین بن محمد جعفر میردامادی سدهی (عالم و فقیه) ۲۷۵
۲۱۹. محمد حسین بن شیخ محمد جواد بن علی مجتهد نجفی عاملی (عالم و فقیه) ۲۷۵
۲۲۰. سید محمد حسین بن محمد شاه معروف به «ناظم الشریعه» بهبهانی ۲۷۵
۲۲۱. شیخ محمد حسین بن ملامحمد علی غروی رفسنجان (فقیه و از اعلام رفسنجان) ۲۷۶
۲۲۲. سید محمد حسین بن محمود دزفولی حکمی (از علمای و فقهای نجف) ۲۷۶
۲۲۳. شیخ محمد رضا بن عباس بن علی بن حسن طبسی گنابادی (از فقهای نجف) ۲۷۷
۲۲۴. سید محمد رضا بن فخرالدین موسوی بروجردی (از فقها و مراجع تقلید) ۲۷۸

۲۲۵. سید محمدرضا بن محمد علوی بختیاری (فقیه و عالم)..... ۲۷۹
۲۲۶. شیخ محمدرضا بن محمد بن عبدالله بن محمد مظفر نجفی (عالم و فقیه برجسته)..... ۲۸۰
۲۲۷. سید محمدرضا بن محمد باقر موسوی گلپایگانی (فقیه کبیر و مرجع تقلید شیعیان)..... ۲۸۲
۲۲۸. محمدرضا بن محمد تقی اصفهانی جر قویه‌ای حائری (فقیه عالی قدر و مرجع تقلید شیعیان)..... ۲۸۴
۲۲۹. سید محمدرضا بن یوسف قاضی طباطبائی (عالم و فقیه)..... ۲۸۶
۲۳۰. سید محمد سعید بن نجیب‌الدین بن محی‌الدین بن نصرالله بن محمد حسنی عاملی (عالم و فقیه)..... ۲۸۶
۲۳۱. سید محمد صادق بن حسن بن ابراهیم بحر العلوم (عالم و فقیه)..... ۲۸۷
۲۳۲. محمد طاهر بن شیخ عبدالحمید بن عیسی خاقانی (معروف به «آل شبیر») (عالم و فقیه)..... ۲۸۷
۲۳۳. حاج میرزا محمد طاهر بن عبدالظاهر مدرّس اردبیلی نجفی (عالم و فقیه)..... ۲۸۸
۲۳۴. شیخ محمد طاهر بن عبدالله بن راضی نجفی (از فقها و بزرگان نجف)..... ۲۸۹
۲۳۵. شیخ محمد علی امینیان مدرّس عالم مدرّس عالی شهرستان طیس)..... ۲۸۹
۲۳۶. شیخ محمد علی حائری کرمانی (عالم و فقیه)..... ۲۸۹
۲۳۷. شیخ محمد علی سرابی نجفی (فقیه و مفسّر قرآن)..... ۲۹۰
۲۳۸. شیخ محمد علی مدرّس افغانی نجفی (از مدرّسان عالی نجف)..... ۲۹۱
۲۳۹. شیخ محمد علی مدرّس کرمانشاهی (فقیه، رجالی و از مدرّسان عالی کرمانشاه)..... ۲۹۱
۲۴۰. شیخ محمد علی بن میرزا آقا بن فتح‌الله بن احمد بیک بن محمد حسین خان افشار بن حاج رضی بن حاتم مصلحی اراکی (فقیه نامی و مرجع تقلید شیعیان)..... ۲۹۲
۲۴۱. میرزا محمد علی بن ابی‌القاسم بن محمد تقی بن محمد قاسم بن محمد تقی اردوباری تبریزی غروی (از علمای بزرگ و نویسنده)..... ۲۹۴
۲۴۲. شیخ محمد علی بن حسن کاظمی خراسانی جمالی (از علمای بزرگ)..... ۲۹۶
۲۴۳. شیخ محمد علی بن عبدالحسین دزفولی معزی (از فضلا و فقهای خوزستان)..... ۲۹۸
۲۴۴. شیخ محمد علی بن علی نقی اشرفی شاهرودی معروف به «آقابزرگ» (فقیه و مرجع تقلید)..... ۲۹۸
۲۴۵. سید محمد علی بن محسن بن علی بحرانی (عالم و فقیه)..... ۲۹۹
۲۴۶. شیخ محمد علی بن یحیی آل نعمه (از علما و فقهای لبنان)..... ۳۰۰

۲۴۷. شیخ محمدفاضل قائینی بن عبدالکریم (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۰۰
۲۴۸. سید محمدکاظم بن حسن بن محمد بروجرودی شریعتمداری تبریزی (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۰۱
۲۴۹. شیخ محمدکاظم بن آخوند ملاعلی اکبر مهدوی دامغانی (فقیه و عالم)..... ۳۰۲
۲۵۰. شیخ محمدکریم بن محمدعلی خراسانی نجفی (عالم و متکلم)..... ۳۰۴
۲۵۱. سید محمدهادی معروف به حاج آقا بن محمدشاه معروف به ناظم الشریعه (از فضلاء بهبهان)..... ۳۰۴
۲۵۲. سید محمدهادی بن جعفر میلانی حسینی تبریزی (از فقهای بزرگ و مرجع تقلید شیعیان)..... ۳۰۴
۲۵۳. سید محمدهاشم بن سید جلال الدین بن محمد مسیح بن محمدباقر خوانساری..... ۳۰۷
۲۵۴. سید محمود بهبهانی الأصل گرگانی المسکن..... ۳۰۸
۲۵۵. شیخ محمود گرگانی غروی..... ۳۰۸
۲۵۶. محمود بن ابوالحسن القانی..... ۳۰۸
۲۵۷. سید محمود بن سید ابوالفضل حسینی زنجان‌ی مجتهدی (فقیه و رجل سیاسی)..... ۳۰۹
۲۵۸. شیخ محمود بن رضا گرامرودی تبریزی..... ۳۱۲
۲۵۹. سید محمود بن صادق روحانی قمی (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۱۲
۲۶۰. سید محمود حسینی شاهرودی بن علی بن میرعباس (فقیه بزرگ و مرجع تقلید)..... ۳۱۳
۲۶۱. شیخ محمود بن ملافتح الله شریعت اصفهانی (از علمای سابقین)..... ۳۱۵
۲۶۲. میرزا محمود بن مرتضی بن محمدحسن آشتیانی (فقیه و عالم اصولی)..... ۳۱۵
۲۶۳. سید محمود بن مهدی موسی رشتی ضیابری (از اعلام و فقهای رشت)..... ۳۱۶
۲۶۴. شیخ مرتضی مدرس چهاردهی (عالم و نویسنده)..... ۳۱۶
۲۶۵. شیخ مرتضی مظاهری نجفی (از علمای نامی حوزه علمیه اصفهان)..... ۳۱۶
۲۶۶. سید مرتضی بن احمد خسروشاهی تبریزی (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۱۷
۲۶۷. سید مرتضی بن حسین بن میرسعید قاضی مرتضوی لنگرودی (از علمای نامی حوزه علمیه قم)..... ۳۱۷
۲۶۸. سیدمرتضی بن رضی بن احمد بن نصرالله موسوی ساوجی تبریزی مستنبط (فقیه بزرگ، مفسر و حکیم الهی)..... ۳۱۸
۲۶۹. شیخ مرتضی بن عبدالحسین آل یاسین (از فقها و علمای میرز نجف)..... ۳۱۹
۲۷۰. شیخ مرتضی بن محمدحسین مدرس خراسانی (عالم و فقیه)..... ۳۱۹

۲۷۱. سید مرتضی بن محمد رضا جزایری شوشتری معروف به علم الهدی (از علمای نامی و مجاهد خوزستان)..... ۳۲۰
۲۷۲. سید مرتضی بن محمود مرعشی..... ۳۲۰
۲۷۳. مصطفی بن سید ابوالقاسم امامزاده جزایری نجفی (فقیه و نویسنده)..... ۳۲۱
۲۷۴. مصطفی ملاصادق صادقی (از اعلام و علمای قم)..... ۳۲۲
۲۷۵. شیخ موسی بن محسن بن علی بن حسین عصامی (از علمای نجف)..... ۳۲۲
۲۷۶. شیخ موسی نجفی خوانساری بن محمد (از فقها و مراجع و مدرسان عالی نجف)..... ۳۲۳
۲۷۷. سید موسی بن مرتضی خلخالی اردبیلی (عالم و فقیه)..... ۳۲۳
۲۷۸. سید موسی بن مهدی مازندرانی (از علما و فضلاء تهران)..... ۳۲۴
۲۷۹. میرزا مهدی بن شیخ اسماعیل غروی اصفهانی (فقیه و مروج مکتب اهل بیت علیهم السلام)..... ۳۲۴
۲۸۰. میرزا مهدی بن جعفر آشتیانی (فقیه و حکیم)..... ۳۲۷
۲۸۱. میرزا مهدی بن سید حبیب الله حسینی شرازی (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۲۸
۲۸۲. سید صدرالدین مهدی بن حسین جزایری (فقیه و محدث)..... ۳۳۰
۲۸۳. شیخ مهدی بن حسین مهدوی لاهیجانی (از علما و فقهای همدان)..... ۳۳۱
۲۸۴. شیخ مهدی بن داود بن سلمان بن داود حجتار نجفی (فقیه و ادیب عراقی)..... ۳۳۱
۲۸۵. سید مهدی بن محمد موسوی کماری تبریزی..... ۳۳۲
۲۸۶. شیخ ناجی بن حمادی بن خمیس حلی (فقیه و دانشمند عراقی)..... ۳۳۲
۲۸۷. شیخ نجف علی فاضل استرآبادی (فقیه پارسا)..... ۳۳۴
۲۸۸. سید نصرالله بن رضی بن احمد بن نصرالله بن حسین مستنط موسوی ساوجی (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۳۵
۲۸۹. سید نصرالله بن صدرالعلمای همدانی (از فقهای ساکن همدان)..... ۳۳۶
۲۹۰. شیخ نعمت الله دامغانی نجفی..... ۳۳۶
۲۹۱. شیخ نورالدین بن میرزا ابوالحسن رفیع شریعتمدار (از فضلاء و فقهای نامی تهران)..... ۳۳۷
۲۹۲. شیخ هادی بن زین العابدین بن الحاج اسماعیل بن محمد حسین مرنندی تبریزی (فقیه و مرجع تقلید)..... ۳۳۷
۲۹۳. میرزا هاشم آملی لاریجانی (مرجع تقلید و مدرّس نامی)..... ۳۳۸

۲۹۴. سید هاشم انواری موسوی اردبیلی ۳۳۹
۲۹۵. شیخ هاشم قزوینی خراسانی (از مدرّسان و فقهای مشهد) ۳۴۰
۲۹۶. سید هاشم بن محمد میردامادی نجف آبادی (عالم و مفسر قرآن) ۳۴۰
۲۹۷. سید هبة الله محمد علی بن حسین شهرستانی (عالم بزرگ و نویسنده عراقی) ۳۴۲
۲۹۸. شیخ یحیی قزوینی (از علمای قزوین) ۳۴۲
۲۹۹. سید یحیی بن علی اصغر مدرّس یزدی نجفی (از فقها و مراجع تقلید) ۳۴۳
۳۰۰. شیخ یوسف حائری خراسانی معروف به آرام فرزند زین العابدین بن شریف بیارجمندی شاهرودی (فقیه سترگ و مرجع تقلید) ۳۴۳
۳۰۱. سید یوسف بن عبدالحسین بن محمدرضا حسینی حلو (فقیه و دانشمند عراقی) ۳۴۵

بخش سوم: محقق نائینی معمار و مبتکر

- ۳۶۳ بحث و بررسی
- ۳۶۵ بحث و بررسی
- ۳۷۱ بحث و بررسی
- ۳۷۶ ۱. مقدمات مسئله ترتّب
- ۳۷۶ مقدمه اول
- ۳۷۷ مقدمه دوم
- ۳۷۷ مقدمه سوم
- ۳۷۹ مقدمه چهارم
- ۳۸۰ مقدمه پنجم
- ۳۸۲ بحث و بررسی
- ۳۹۳ تحلیل مفاهیم فلسفی و علمی
- ۳۹۹ نمایه اعلام

سخن آغازین

بزرگداشت بزرگان و انسان‌های کامل ضمن این‌که به حکم عقل واجب است، شریعت مقدس اسلامی نیز بدان تأکید دارد. این مهم را در کلام حق تعالی در سوره مبارکه صافات می‌توان به وضوح مشاهده کرد. این سوره مبارکه، همایشی بزرگ برای پیامبران الهی برگزار نموده که ضمن نوع فعالیت و تلاش آنان، زحماتشان تقدیر کرده است. آنچه در این سوره حائز اهمیت است، نحوه برخورد قرآن کریم به این مهم می‌باشد. در این سوره اولاً: تنها به برخی از رفتار پیامبران اشارت رفته است و ثانياً تقدیر یک‌سان و یک‌شکل برای تمام آنان به کار رفته و از آنان با واژه ﴿سَلَامٌ عَلَیْهِمْ﴾ تقدیر نموده است.

بر اساس شیوه قرآنی در این خصوص، این رساله به حکم تبعیت از قرآن کریم به بزرگداشت علامه بزرگ محقق نائینی رحمته الله علیه پرداخته و در ضمن تلاش‌ها و فعالیت‌های علمی آن بزرگ به اندیشه‌ها و نیز تربیت شاگردانش اشارت نموده است.

حضرت استادنا العلامة آية الله علمی اردبیلی در اثنای درس‌ها و پژوهش‌های اصولی خویش به این مهم واقف گشته و در صدد برآمد که تحقیقات بیشتر و جامعی در خصوص محقق نائینی به عمل آورد. مطالبی که راجع به شخصیت و اندیشه‌های محقق نائینی و نیز شاگردان آن بزرگ‌مرد علم و اندیشه نگاشته شده بود بسیار اندک می‌نمود که استادنا العلامة آية الله علمی پس از تحقیقات اولیه بحث را فراتر از آنچه که در ابتدا تصور می‌نمودند، دیده و انگیزه بیشتری برای اتمام این مطالب به وجود آمد که پس از چند دوره تدریس خارج اصول

این مهم به سرانجام رسید. اما افسوس قبل از انتشار کامل این مجموعه با ارزش، دست تقدیر الهی فصل دیگری را رقم زد و بهار تدریس و تدرّس ایشان به خزان گرایید و همه دوستداران علوم و اندیشه‌های آن عزیز به ویژه شاگردان را در غم خانه‌ای به سوگ نشانید. هنوز کابوس رفتنش را بیدار نشده‌ایم و کسوت عزا از دل بیرون نرانده‌ایم و گاه بر سر مزارش آرزوی صدای دلنشینش را که با دنیایی از آگاهی و اخلاق بود به حسرت سپری کرده و با پستی خمیده این حقیقت تلخ را به خود می‌باورانیم که این نیز مرحله‌ای از زندگی است.

این کتاب سرگذشت بزرگ‌مردی در تاریخ علم و اندیشه و تقواست که به خامه حضرت استادنا العلامة آية الله علمی به تحریر درآمده است، هنوز ضجه‌های قلم این عزیز بر روی کاغذ را می‌توان به گوش جان شنید که چگونه با عشق و صف‌ناشدنی آن را می‌نگاشت. پس، در این مقدمه از معرفی این محقق بزرگ که به وسیله استادنا العلامة نگارش یافته است، بی‌نیاز خواهیم بود چرا که محتوای کتاب راجع به آن بزرگ‌مرد است. اما کنون که صاحب این اثر منیف، خود از این عالم بر کشیده است این جرئت را به خود می‌دهیم تا اندکی جهت معرفی و تقدیر از صاحب این اثر به عمل آید که با این وجود توانسته‌ایم به اصطلاح با یک تیر دو نشان را هدف قرار دهیم و با یک اثر بتوانیم - و نه از عمل به قرآن کریم و شیوه سوره مبارکه صافات بهره برده شود. بدین جهت مختصری راجع به شخصیت و زندگی استادنا العلامة بیان می‌داریم، باشد که حق تعالی از ما راضی باشد.

چهار ماه قبل از رحلت آية الله علمی از محضرش تقاضا کردم زندگی‌نامه‌ای را به نگارش درآورد، و در پاسخ تقاضای حقیر مختصری را به خامه خویش به نگارش درآورد و تفصیل آن را به وقت دیگر موکول نمود که اجل گویا مشتاق‌تر از ما به وی بود، و به این سبب او را از ما گرفت - بدا به حال ما و خوشا به حال اجل - ما نیز بدون درج هرگونه سلیقه‌ای عیناً زندگی‌نامه خودنگاشت آن حضرت را در ذیل آورده تا دقیق‌تر بنماید.

تولد

حضرت آية الله علی علمی اردبیلی در شهرستان قم به سال ۱۳۲۱ شمسی مطابق با

۱۸ ذی الحجه به سال ۱۳۶۱ قمری دیده به جهان گشود. نام پدرش، حضرت آیه الله حاج شیخ محمد علمی اردبیلی فرزند علی بن عبدالله بن علی بن عبدالله بن روح الله (۱۲۸۸ ش در اردبیل - ۱۳۶۶ ش در مشهد) و نام مادرش گوهر قاهری بنت حاج عبدالکریم قاهری سولایی متولد در اردبیل به سال ۱۳۰۲ شمسی و وفاتش در مشهد به سال ۱۳۸۷ شمسی بود.

هجرت به نجف اشرف

مرحوم والد گرامشان در سال ۱۳۲۲ شمسی از قم به نجف اشرف مهاجرت کرده و سپس به تبع پدر، حضرت ایشان یک سال بعد، به همراه تمامی خانواده به نجف اشرف مهاجرت می کنند. این مصادف بوده با اواخر ریاست فقیه و زعیم امامیه مرحوم سید ابوالحسن نجفی (م ۱۳۶۵ ق).

آغاز تحصیل دروس ابتدای منزلی و تحت نظارت مرحوم والدشان بوده و به رسم خاندان روحانی و عالمان در سنین نسبتاً زوده به درس شروع نمود، البته برخی دروس را مستقیماً زیر نظر پدر و بعضی را به اشراف ایشان از مضمی شاگردان آن مرحوم تلمذ نمود. جو حاکم بر نجف در آن روزگار ایجاب نمی کرد که هر شخصی - هرچند به نیکی و علم شهره باشد - شاگردی کرد. جامع المقدمات را نزد آقایان میرزا ابوالقاسم بن آیه الله محمد طاهری، میرزا اسرافیل و شیخ عبدالرسول که همه اردبیلی و از نیکان و ثقات بودند، خواند. کتاب المنیف فی علم التصریف تصنیف مرحوم سید محسن امین را نزد والد استفاده کرده و «سیوطی» (البهجة المرضیة فی شرح الألفية) که امروزه از رده تعلیم و تعلم خارج شده است را نزد مرحوم شیخ محمد علی افغانی مدرس و آیه الله مرحوم میرزا علی قزله‌ای تبریزی (۱۳۰۵ - ۱۳۹۰ ش) که بعدها به نام «الهی فر» مشهور شد بهره ور گردید. هم چنین کتاب شرح جامی، مغنی اللیب و مطول را از دو بزرگوار یاد شده استفاده نمود. و نیز حاشیه ملا عبدالله در منطق و مقداری از شرح مطالع را نزد آیه الله قزله‌ای (الهی فر) خوانده است. شرح لمعه،

وسائل شیخ و مکاسب را عمدتاً در خدمت مرحوم پدر و مقدار اندکی نزد آیه الله شیخ جتبی لنکرانی رحمته گذرانده. کفایه را خدمت آیات عظام والد و شاهرودی تلمذ نموده سپس به درس خارج مرحوم امام خمینی رحمته که فقه و متاجر بود، رفته و به خارج اصول شهید سید محمد باقر صدر حاضر شده و بهره کافی برده است.

هجرت به مشهد

در بهار سال ۱۳۴۷ شمسی (۱۳۸۸ قمری) همراه با تمام خانواده به مشهد مقدس آمده و در این شهر مذهبی که دارای حوزه علمیه کهن و مکان مقدس مدفن هشتمین پیشوای انسان‌ها و طالبات کمال است، سکونت اختیار نمود. یک سال قبل از ایشان، یعنی سال ۱۳۴۶ شمسی مرحوم والدشان به ایران آمده و با استخاره و استشاره و توکل به حق و خواهش حضرت آیه الله العظمی فقیه امامیه حاج سید محمد هادی میلانی رحمته (۱۳۱۳ - ۱۳۹۵ قمری) در مشهد ساکن شد. و در این شهر به درس خارج اصول پرداخت. حضرت آیه الله علی بن علی بدین ائتلاف وقت و با مشورت مرحوم پدر بزرگوارشان با بعضی فضلاء و خیرخواهان و ملا خدیدا آنان به درس حضرت آیه الله میلانی اقبال کرده و با جان و دل شائقانه حضور یافت و آن را درس پربار، موثر، زبده، خلاصه، جامع و در عین حال روان و سلیس یافت و تا شب آخری که پس از آن ایشان به علت مریضی در درس حضور نیافت و منجر به رحلت ایشان شد از خرمن علم این قهرمان دانش بهره گرفت. خود حضرت ایشان خاضعانه می فرماید: «البته در حدّ وسع و استعداد خود که لیاقت قابل در عین کمال فاعل شرط لازم است». خارج اصول را نیز از والد معظم رحمته استفاده نمود. البته از دروس دیگری نیز استفاده می برده است، از جمله از بحث مرحوم آیه الله شیخ عبدالنبی کجوری (۱۳۳۱ - ۱۴۱۹ قمری) که از خدمت ایشان منظومه سبزواری را نیز تلمذ نموده است. در واقع ایشان یک دوره حکمت و الهیات که حاصل تجربه اش بود به حضرت ایشان تعلیم نمود و شرح منظومه صرفاً اسکلت بحث تلقی می شد.

تدریس

در این زمینه خود مرقوم داشته‌اند: یکی از توصیه‌های عمده اساتید این جانب به ویژه مرحوم پدر^{علیه السلام} لزوم تدریس برای طلبه بود، حتی می‌فرمودند اگر اواخر کتابی را می‌خواند از اوایلش شروع کن لذا عملاً به توصیه ایشان از اوایل جوانی در نجف و بعداً در مشهد به تدریس شائق بودم. و در فنون فقه، اصول، کلام، منطق، فلسفه اسلامی، فلسفه غرب و غیر این‌ها، تدریس کرده‌ام و از سال ۱۳۶۸ شمسی به درخواست عده‌ای از طلاب مستعد و طالب که خواستار مبانی مرحوم امام^{علیه السلام} و شهید صدر و والدین بودند درس خارج اصول شروع نمودم. البته لولا طلب مؤکد و درخواست مکرر اقدام نمی‌نمودم، زیرا در این عصر معمولاً طلاب به درس خارج بیشتر اقبال نشان می‌دهند حال آن‌که سطح کما هو حقّه جا نیفتاده است و اساتید مطالبه سویی یا جهش به خارج نداشته و از آن منع می‌کردند. تدریس این جانب نتیجه بحث‌هایی است که از افراد ذیل استفاده نموده‌ام:

آیات عظام: امام خمینی، میلانی، مرحوم والدین، خرازی، صدر، فلسفی، تبریزی، کماری^{علیهم السلام}، حضرت آیه الله العظمی زنجانی - دامت برکاته - و برخی دیگر.

آثار و تألیفات

آثار و تألیفات حضرت ایشان برخی منتشر شده است و بعضی دیگر به زیور طبع آراسته نگردیده است. ایشان فرموده است: «از نوجوانی به نوشتن علاقه‌مند بوده و به مصداق «... کُلّ علم لیس فی القرطاس ضاع» که اصل از مولای متقیان و نظم از عالم فرهیخته و ارجمند شیخ بهایی عاملی (۹۵۳ - ۱۰۳۱ قمری) است، سعی داشتم معلومات را در سویدای دل و نیز در قرطاس ثبت و ضبط نمایم». ذیلاً برخی از اهم آثار خود را متذکر شده که عبارتند از:

فقه

۱. دلیل الفقه: چاپ اول آن در سال ۱۳۵۵ شمسی در ۴ مجلد منتشر شد. و چاپ دوم آن در یک مجلد توسط بوستان کتاب در سال ۱۳۸۹ منتشر گردید. این کتاب تقریرات فقیه امامیه مرحوم آیه الله میلانی رحمته است. همراه با پاورقی هایی از حضرت ایشان.
۲. الفقه الجامع فی شرح المختصر النافع: در ۸ مجلد یک دوره فقه استدلالی با رعایت زمان و تطور فقهی است.
۳. شرح تبصرة المتعلمین علامه حلی: شرحی موجز بر تبصره علامه است.
۴. تعالیق علی مکاسب الامام الخميني رحمته.
۵. حواشی علی العروة الوثقی: تحت عنوان الفقه الأرقی شرحاً علی العروة الوثقی در حدود ۸ مجلد که جلد اول آن مربوط به اجتهاد و تقلید است و تحت طبع می باشد.
۶. تعالیق علی کثر العرفان، للفاضل المقداد.
۷. ما هو التقليد؟، ۱۳۸۹ قمری.
۸. مقتطفات من کلمات الفقهاء والأخبار.
۹. رسالة فی القرعة.
۱۰. رسالة فی تیمم المیت.
۱۱. بحوث فقهیه شامل: بیع، اجاره، حواله و وکالت، موجز و مستدل.
۱۲. بررسی تأثیر حکم بر اجتهاد، ۱۳۸۶ شمسی.

اصول فقه

۱۳. الاصول المنقحة، در ۷ مجلد. یک دوره اصول و منقح است.
۱۴. تعالیق علی کفایة الأصول.
۱۵. حواشی علی رسائل الشیخ الأنصاری.
۱۶. المعجم التطبیقی للقواعد الاصولية فی فقه الامامية، این کتاب تحت نظارت و

اشراف و راهنمایی حضرت ایشان توسط بوستان کتاب که تاکنون در ۵ مجلد منتشر شده، سامان یافته است.

۱۷. مبانی الإمام الشهيد محمد باقر الصدر و آرائه الممتعة.

کلام و عقاید

۱۸. دلیل الفکرفی شرح باب الحادی عشر، در ۲ مجلد چاپ اول ۱۳۷۴ شمسی.

۱۹. شناخت از دید فلسفه و علم، چاپ اول ۱۳۶۰ شمسی.

۲۰. نگرشی به خطوط کلی مارکسیسم، چاپ اول ۱۳۵۹ شمسی.

۲۱. تعالیک علی کشف المراد علامه حلی رحمته الله.

۲۲. اصول دین مؤید به نقل و وجدان، چاپ ۱۳۶۴ در ۴ مجلد.

۲۳. پاسخ به سؤالات دینی، فلسفی، علمی و غیره.

۲۴. ریشه های ایدئولوژی، چاپ ۱۳۶۶.

۲۵. اصول عقاید، ۱۳۶۱.

۲۶. وهابی چه می گوید؟

۲۷. مسائل کلامی جدید.

۲۸. حواشی علی الشوارق علامه لاهیجی.

۲۹. ترجمه قرآن کریم، ۱۳۸۳ شمسی.

۳۰. ترجمه صحیفه سجادیه، به دو سبک صفحه ای و سطری.

۳۱. شرح و تحلیلی از صحیفه سجادیه.

۳۲. ترجمه نهج البلاغه، کامل ۱۳۸۷.

فلسفه

۳۳. الهدایة إلى اسرار البدایة، چاپ ۱۳۷۴.

۳۴. شرح نهایة الحکمة، در ۱ مجلد بوستان کتاب ۱۳۸۷.

۳۵. فرهنگ فلسفه و اعلام وابسته، در ۱۰ مجلد چاپ مکرر از سال ۱۳۶۰ به بعد.
۳۶. دیالکتیک و ماتریالیسم دیالکتیک، چاپ ۱۳۶۰.
۳۷. ترجمه تألیف القاصر اثر فقیه کبیر سید یونس اردبیلی رحمته الله.

منطق

۳۹. منطق برای همه، چاپ ۱۳۵۸
۴۰. تعالیک علی جوهر النضید، علامه حلی.
۴۱. تعالیک علی المنطق، استاد مظفر.
۴۲. تعالیک علی منطق الإشارات، ابن سینا.

اخلاق

۴۳. اخلاق یاطب روحانی.
۴۴. ایمان چیست و مؤمن کیست؟
۴۵. اسوه، چاپ ۱۳۶۱.

تاریخ

۴۶. الشریف المرتضی علم الهدی.
۴۷. ثامن الحجج، عروة و اسوة، تحلیلی از سیرت امام هشتم علیه السلام.
۴۸. محقق نائینی، مردم جهاد؛ علم و فضیلت (کتاب حاضر).
۴۹. سیره معصومان.
۵۰. کیف عرفت الاستاذ الفقیه الاکبر السید المیلانی رحمته الله.
۵۱. زندگی، احوال و آراء آیه الله شیخ عبدالنبی کجوری رحمته الله.

متفرقه

۵۲. مقدمه ای بر اقتصاد اسلامی، چاپ ۱۳۵۹ شمسی.

۵۳. مستضعف چیست، کیست؟، چاپ ۱۳۵۸ شمسی.
۵۴. شناخت و جهان بینی اسلامی، چاپ ۱۳۶۱ شمسی.
۵۵. پیدایش باب و بهائیت، شعر.
۵۶. دیوان شعر، جامع، متفرقه.
۵۷. بررسی اجمالی در شعر و شاعری.
۵۸. خواسته های بشر.
۵۹. تلخیص نه‌ایة الإرب نویری.
۶۰. تلخیص شرح سید علی خان کبیر بر صمدیه.
۶۱. فهرست کتبی که مطالعه یا تحقیق کردم، ۱۳۸۷.
۶۲. تلخیص راز خمسه فی پروفیسور آلن، ۱۳۸۲.
۶۳. تحقیق در علویات الحج، ابی ابی الحدید.
۶۴. الأسئلة والأجوبة، ۲ جلد.
۶۵. ناهمرنگ، مجموعه تکه هایی مهیا و عجیب از کتبی که دیدم.
۶۶. مقدمه و تعلیق بر سیاحت غرب مرحوم قاری جلی، چاپ ۱۳۷۰ شمسی.
- و جز این آثار.
- بالاخره در ۹ شهریور سال ۱۳۹۱ شمسی دعوت حق را بیک گفت و تمام دوستارانش را در سوگ خویش بر جای نهاد و به دیار باقی و در ملک ملکوت شتافت. روحش شاد و یادش همواره در دل ها باقی.

هادی رستگار مقدم گوهری

بهمن ماه ۱۳۹۱

